

Spēkā stāsies Direktīva par autortiesībām digitālajā vidē

2019. gada aprīlī Eiropas Padome apstiprinoši balsojusi par Direktīvu par autortiesībām digitālajā vidē (turpmāk – Direktīva) tādā redakcijā, kādā to pirms tam pieņēma Eiropas Parlaments.

Priekšlikums par Direktīvas nepieciešamību tika pamatots ar to, ka digitālo tehnoloģiju attīstība ir mainījusi to, kādā veidā tiek radīti, producēti, izplatīti un izmantoti ar autortiesībām aizsargāti darbi. Turklāt digitālā vide dod iespēju darbus izmantot dažādās jurisdikcijās, un tāpēc autortiesību regulējumu nepieciešams pielāgot jaunajai realitātei.¹ Direktīva paredz atvieglot licencēšanas procesu gadījumos, kad interneta platformās tiek publiskoti audiovizuāli darbi, kultūras mantojuma iestādes internetā vēlas piedāvāt tās rīcībā esošo darbu katalogus un citus gadījumus, kuros nenoteiktais regulējums pašlaik rada šķēršļus darbus izmantot likumīgi.

Pēc Direktīvas publikācijas oficiālajā žurnālā dalībvalstīm būs 24 mēneši, lai šo direktīvu ieviestu nacionālajās tiesībās. Par ieviesto normu pilnīgi precīzu saturu un izteiksmi vēl ir pārāgri spriest, jo Direktīvas ieviešanas procesā dalībvalstīm būs jāizdara izvēle tajos gadījumos, kad Direktīva pieļauj regulējuma izvēles iespējas, vai jāizvēlas līdzekļi, ar kādiem panākt Direktīvā noteikto mērķi.

Ar pilnu Direktīvas tekstu var iepazīties [šeit](#).

Ko paredz jaunā Direktīva par autortiesībām digitālajā vidē

Autortiesību aizsardzības izņēmumi

Jaunas tehnoloģijas dod iespēju automātiski datorizēti analizēt tādu digitālās formas informāciju kā tekstu, skaņas, attēlus vai datus, un Direktīva šo procesu apzīmē par 'teksizrāci' un 'datizrāci'. Direktīva paredz autortiesību aizsardzības izņēmumu attiecībā uz reproducēšanu un ekstrahēšanu (informācijas izvilkšanu), kuru veic pētniecības organizācijas un kultūras mantojuma iestādes, lai izdarītu 'tekstizrāci' un 'datizrāci' darbos vai citos tiesību objektos, kas tiem ir likumīgi pieejami zinātniskas pētniecības vajadzībām. Ar 'pētniecības organizācijām' tiek saprasts īpaši direktīvā definēts subjektu loks - pētniecības institūts vai jebkāda cita organizācija, kuras galvenais mērķis ir veikt zinātnisku pētniecību un sniegt izglītības pakalpojumus, un

¹ Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai par autortiesībām digitālajā vienotajā tirgū <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/>

kas atbilst direktīvā noteiktajiem kritērijiem, piemēram, darbojas bez peļņas gūšanas nolūka. Savukārt ar 'kultūras mantojuma iestādi' tiek saprasta publiski pieejama bibliotēka vai muzejs, arhīvs, filmu un audio mantojuma saglabāšanas institūcijas.

Tāpat Direktīvā ir paredzēts autortiesību aizsardzības izņēmums vai autortiesību aizsardzības ierobežojums, lai ļautu darbu un citu tiesību objektu digitālu izmantošanu mācību nolūkiem, ja šāda izmantošana notiek izglītības iestādes telpās vai drošā elektroniskā tīklā, kas pieejami tikai izglītības iestādes skolēniem vai studentiem un mācībspēkiem; un ar nosacījumu, ka tiek norādīts autora vārds un avots, ja vien tas nav neiespējami. Direktīvā atrunāts, ka dalībvalstis par šādu darbu izmantojumu ir tiesīgas noteikt autoriem taisnīgu atlīdzību.

Direktīva paredz autortiesību aizsardzības izņēmumu kultūras mantojuma iestādēm, atbilstoši kuram tām ir atļauts izgatavot jebkādu to kolekcijās pastāvīgi atrodošos darbu vai citu tiesību objektu kopijas jebkādā formā vai datu nesējā ar noteikumu, ka kopijas izgatavošanas nolūks ir šo darbu vai citu tiesību objektu saglabāšana, un turklāt kopijas izgatavošana ir atļauta tikai tādā mērā, kas nepieciešams šī darba saglabāšanai.

Darbu un citu tiesību objektu nekomerciāla izmantošana

Saskaņā ar Direktīvu kolektīvā pārvaldījuma organizācija savu biedru vārdā ar kultūras mantojuma iestādi slēdz vienkāršu licenci par to, ka iestādes kolekcijā pastāvīgi atrodošos darbus vai citus tiesību objektus, kas neatrodas komerciālā aprītē, digitalizē, izplata, publisko vai dara pieejamus nekomerciālos nolūkos. Tāpat šādu vienkāršu licenci var attiecināt arī uz citiem tās pašas kategorijas tiesību īpašniekiem, bet kurus kolektīvā pārvaldījuma organizācija nepārstāv, ar nosacījumu, ka kolektīvā pārvaldījuma organizācija reprezentē ievērojamu attiecīgās kategorijas darbu vai citu tiesību objektu pārstāvību un visiem tiesību īpašniekiem attiecībā uz licences noteikumiem ir garantēta vienlīdzīga attieksme.

Darbu vai citu tiesību objektu uzskata par tādu, kas neatrodas komerciālā aprītē, tad, ja viss darbs vai cits tiesību objekts ar visiem tā tulkojumiem, izdevumiem un izpausmēm sabiedrībai parastajā tirdzniecības aprītē nav pieejams un nav saprātīgi gaidīt, ka tas kļūs pieejams. Atbilstoši Direktīvai dalībvalstīm ir jānodrošina, lai vienā portālā būtu pieejama kultūras mantojuma iestāžu, kolektīvās pārvaldījuma organizāciju vai attiecīgi publisko iestāžu sniegtā informācija, ar kuras palīdzību identificētu ar licenci aptvertos darbus vai citus tiesību objektus, kas neatrodas komerciālā aprītē, vai par izmantojumu, kas veikts, pamatojoties uz likumā noteikto autortiesību aizsardzības izņēmumu. Šo portālu paredzēts uzturēt Eiropas Savienības Intelektuālā īpašuma birojam.

Preses publikāciju aizsardzība attiecībā uz izmantošanu tiešsaistē

Direktīva paredz, ka izdevējiem, kas nodibināti Eiropas Savienībā, ir autortiesības attiecībā uz preses publikāciju izmantošanu tiešsaistē. Savukārt gadījumos, kad autors kādas tiesības nodevis vai licencējis izdevējam, šāda tiesību nodošana vai licence ir pietiekams juridisks pamats, lai izdevējs varētu pieprasīt daļu no atlīdzības par attiecīgā darba izmantošanu.

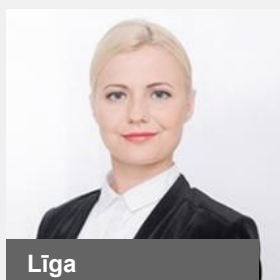
Aizsargāta satura izmantošana, ko veic tiešsaistes satura dalīšanās pakalpojumu sniedzēji

Direktīva noteic, ka gadījumos, kad ar autortiesībām aizsargātus darbus vai citus tiesību objektus augšupielādē portāla lietotāji, tiešsaistes satura dalīšanās pakalpojumu sniedzēji ir uzskatāmi par personām, kas veic publiskošanu vai padara šos darbus pieejamus sabiedrībai, un par ko tiešsaistes satura dalīšanās pakalpojumu sniedzējiem ir jāsaņem tiesību īpašnieku atļauja par attiecīgo izmantojumu. Gadījumā, ja atļauja nav saņemta, tiešsaistes satura dalīšanās pakalpojumu sniedzēji ir atbildīgi par darbu un citu tiesību objektu publiskošanu vai padarīšanu pieejamu sabiedrībai, ja vien pakalpojumu sniedzēji nepierāda noteiktus apstākļus, kuros tie no atbildības tiek atbrīvoti. Šī direktīvas norma tika plaši apspriesta, jo tā skar dažādu interneta platformu tiešsaistes satura dalīšanās pakalpojumu sniedzēju atbildību, kas to izveidotajās interneta platformās trešajām personām atļauj veikt ar autortiesībām aizsargāta satura augšupielādēšanu.

Autoru un izpildītāju tiesības

Direktīva paredz vairākus autoru un izpildītāju tiesību aizsardzības noteikumus. Piemēram, lai neveidotos situācijas, kad autors vai izpildītājs saņem neadekvāti mazu atlīdzību salīdzinājumā ar to, kādā apmērā tiek izmantots attiecīgais darbs vai cits tiesību objekts, tiek paredzēts taisnīgas atlīdzības princips gadījumos, kad autori un izpildītāji licencējuši vai nodevuši savas tiesības citām personām. Neskatoties uz tiesību nodošanu vai izsniegto licenci, tiesību īpašniekiem tiek paredzētas tiesības saņemt atbilstošu un proporcionālu atlīdzību. Šīs normas ieviešanā dalībvalstis var paredzēt dažādus mehānismus un ņemt vērā līgumslēgšanas brīvību, kā arī tiesību un interešu godīgu līdzsvaru. Tāpat Direktīva paredz jaunu noteikumu, atbilstoši kuram autors vai izpildītājs pilnībā vai daļā var atsaukt ekskluzīvu licenci vai tiesību nodošanu tajos gadījumos, kad darbs vai cits tiesību objekts netiek izmantots.

COBALT
EKSPERTE

Līga
Fjodorova

Vecākā speciāliste,
zvērīnāta advokāte